

УДК 37.017.4

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-1-48>

Сергій ВОЛОС,

orcid.org/0009-0002-3681-6215

*аспірант кафедри педагогіки та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) lightknight1878@gmail.com*

СОЦІАЛЬНІ ТА КУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ: МОДЕЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО КАПІТАЛУ

Молодь віком від 15 до 24 років становить ключову групу, що здатна формувати громадянське суспільство, однак її потенціал часто обмежується недостатньою поінформованістю про демократичні механізми та впливом дезінформації. Ця стаття присвячена аналізу соціокультурних чинників, що визначають громадянську компетентність молоді, та розробці нової концептуальної моделі – громадянського капіталу молоді. Громадянська компетентність у цьому дослідженні розглядається як комплексна здатність, що поєднує знання про демократичні процеси, практичні навички участі в громадському житті, ціннісні орієнтації, засновані на принципах справедливості, прав людини й соціальної відповідальності, а також мотивацію до активної громадянської діяльності. Запропоноване поняття «громадянський капітал молоді» включає три основні складові: когнітивну (знання про демократичні інститути, права та обов'язки), практичну (навички комунікації, адвокації, критичного мислення) та ціннісно-мотиваційну (толерантність, відповідальність, прагнення до соціальної справедливості). Ці компоненти формуються через взаємодію з соціокультурним середовищем, що охоплює освіту, медіа, громадські ініціативи та культурні практики. Соціокультурні чинники класифіковано на три категорії: формуючі (освіта, соціальні норми), які створюють основу для знань і цінностей; практичні (громадські організації, медіа), що надають можливості для застосування навичок; і контекстуальні (культурна ідентичність, глобалізаційні впливи), які визначають соціокультурне тло. На основі цієї класифікації розроблено трирівневу модель: накопичення знань через освіту, їх інтеграція в практичні навички через громадську діяльність і реалізація через громадянські ініціативи, такі як волонтерство чи участь у виборах. Модель дозволяє системно оцінити вплив чинників і оптимізувати їх у практичних програмах. Аналіз сучасних тенденцій виявив чотири ключові напрямки, що впливають на громадянську компетентність молоді: цифровізація, яка проявляється в активному використанні соціальних мереж для громадянських ініціатив, таких як онлайн-петиції; індивідуалізація, що відображається в поєднанні особистих інтересів із громадянською активністю, наприклад, через соціальне підприємництво; глокалізація, яка інтегрує глобальні та локальні цінності; та інтеграція мистецтва в громадянську освіту, що використовує культурні практики, як-от фестивалі, для емоційного залучення молоді до громадянських питань. Дослідження заповнює прогалину в розумінні того, як соціокультурний контекст формує громадянську свідомість молоді, і надає практичні рекомендації для вдосконалення громадянської освіти.

Ключові слова: громадянська компетентність, громадянський капітал молоді, соціокультурні чинники, молодь, демократична участь.

Sergii VOLOS,

orcid.org/0009-0002-3681-6215

*Postgraduate student at the Department of Pedagogy and Social Work
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine) lightknight1878@gmail.com*

SOCIAL AND CULTURAL FACTORS IN SHAPING YOUTH CIVIC COMPETENCE: A MODEL OF CIVIC CAPITAL

Young people aged 15 to 24 are a key group capable of shaping civil society, but their potential is often limited by a lack of awareness of democratic mechanisms and the influence of misinformation. This article analyses the socio-cultural factors that determine the civic competence of young people and develops a new conceptual model – youth civic capital. In this study, civic competence is seen as a complex ability that combines knowledge of democratic processes, practical skills of participation in public life, value orientations based on the principles of justice, human rights and social responsibility, as well as motivation for active civic engagement. The proposed concept of «youth civic capital» includes three main components: cognitive (knowledge of democratic institutions, rights and responsibilities), practical (communication, advocacy, critical thinking skills) and value-motivational (tolerance, responsibility, and the pursuit of social justice). These components are formed through interaction with the socio-cultural environment, which includes education, media, civic initiatives and cultural practices. The socio-cultural factors are classified into three categories: formative (education, social norms), which provide the basis for knowledge and values; practical (civil society organisations,

media), which provide opportunities for applying skills; and contextual (cultural identity, globalisation influences), which define the socio-cultural background. Based on this classification, a three-level model was developed: the accumulation of knowledge through education, its integration into practical skills through civic activities, and its implementation through civic initiatives such as volunteering or participation in elections. The model allows us to systematically assess the impact of factors and optimise them in practical programmes. The analysis of current trends has identified four key areas that influence youth civic competence: digitalisation, which is manifested in the active use of social media for civic initiatives, such as online petitions; individualisation, which is reflected in the combination of personal interests with civic engagement, such as through social entrepreneurship; glocalisation, which integrates global and local values, as in international programmes; and the integration of the arts into civic education, which uses cultural practices to promote civic engagement. The study fills a gap in understanding how the socio-cultural context shapes young people's civic consciousness and provides practical recommendations for improving civic education.

Key words: civic competence, youth civic capital, socio-cultural factors, youth, democratic participation.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство функціонує в умовах швидких соціальних, економічних і технологічних трансформацій, що ставлять перед громадянами вимогу володіти високим рівнем громадянської компетентності. Ця компетентність охоплює знання демократичних механізмів, уміння брати участь у громадському житті, цінності, засновані на принципах справедливості, прав людини й соціальної відповідальності, а також готовність до активної громадянської позиції. Молодь, як найбільш динамічна й відкрита до змін частина суспільства, відіграє визначальну роль у розвитку громадянського суспільства, формуючи його майбутні перспективи. У межах цього дослідження молодь розглядається як вікова група 15–24 років, що перебуває на етапі становлення соціальної ідентичності, вирізняється високим потенціалом громадянської активності, чутливістю до соціокультурних впливів і прагненням до самовираження через освіту, громадські ініціативи та демократичні процеси (Становище молоді в Україні, 2019: 10; UNESCO, 2013).

Соціальні інститути, такі як сім'я, система освіти та засоби масової інформації, разом із культурними факторами, зокрема національними традиціями, мультикультурним середовищем і мистецтвом, формують контекст, у якому молодь засвоює громадянські цінності та моделі поведінки. Вивчення цих чинників є важливим, оскільки воно відкриває можливості для створення ефективних освітніх програм і суспільних ініціатив, спрямованих на посилення громадянської активності молоді. Крім того, аналіз соціокультурного середовища дозволяє виявити бар'єри, що перешкоджають розвитку громадянської компетентності, та запропонувати шляхи їх подолання. Таким чином, дослідження має як теоретичну, так і практичну цінність, сприяючи зміцненню свідомого громадянського суспільства.

Аналіз досліджень. Питання громадянської компетентності є об'єктом уваги багатьох дослідників, які розглядають її як важливу складову роз-

витку демократичного суспільства. В Україні значний внесок у вивчення цього явища зробили Олена Пометун, Оксана Кучер, Алла Колодій і Тетяна Кравчинська. О. Пометун визначає громадянську компетентність як здатність людини активно й відповідально реалізовувати свої громадянські права та обов'язки для підтримки демократичних процесів (Пометун, 2005: 18). Вона виділяє її основні складові: знанняву (знання про демократичні принципи), діяльнісну (навички громадянської участі), ціннісну (ставлення та мотивація), процесуальну (способи реалізації компетентності) та особистісно-творчу (можливості самовираження) (Пометун, 2004: 66–67). О. Кучер розглядає громадянську компетентність як результат соціалізації, що формується через взаємодію з громадянським суспільством (Кучер, 2014: 40–41). А. Колодій і Т. Кравчинська наголошують на її глобальному аспекті, зокрема на важливості міжкультурного діалогу та участі в міжнародних демократичних ініціативах (Кравчинська, 2019: 74–78).

На міжнародному рівні проблематику громадянської компетентності досліджували Брайоні Хоскінс, Кікі Комаласарі, Кетрін ЛеКомпт, Деніел Шах та інші. Б. Хоскінс у звіті для Європейської комісії зазначає, що молодь Східної Європи вирізняється розвиненими громадянськими цінностями, але має обмежені знання про демократичні інститути через історичні особливості, що робить її важливою групою для вивчення громадянського капіталу (Hoskins et al., 2008: 9). К. Комаласарі акцентує увагу на контекстуальному навчанні як ефективному методі розвитку громадянської компетентності (Komalasari, 2009: 261). Д. Шах і Дж. МакЛеод підкреслюють значення комунікативної компетентності як основи громадянської активності, особливо через використання медіа (Shah et al., 2009: 102).

Соціокультурні чинники розглядаються як взаємопов'язані елементи, що впливають на громадянську компетентність. С. Позняк наголошує, що соціальні контакти сприяють формуванню толерантності та громадянської свідомості серед молоді

(Позняк, 2022: 118). Дж. МакЛеод звертає увагу на амбівалентну роль медіа, які можуть як стимулювати громадянську активність, так і дезорієнтувати через дезінформацію (Shah et al., 2009: 105). Ці дослідження підкреслюють залежність громадянської компетентності від соціокультурного контексту та вказують на потребу в нових теоретичних підходах для систематизації чинників і тенденцій її розвитку.

Метою статті є теоретичне обґрунтування впливу соціокультурних чинників на формування громадянської компетентності молоді шляхом розробки концептуальної моделі, що включає класифікацію цих чинників, аналіз сучасних тенденцій і введення поняття «громадянський капітал молоді». Стаття пропонує новий системний підхід до вивчення соціокультурних впливів.

Виклад основного матеріалу. Громадянська компетентність, за визначенням О. Пометун, є комплексною характеристикою, що об'єднує знання, навички, цінності та психологічну готовність до активної участі в суспільному житті (Пометун, 2005: 18). Її розвиток зумовлений складною взаємодією соціальних і культурних чинників, які формують середовище соціалізації молоді – осіб віком 15–24 роки, що вирізняються високим потенціалом громадянської активності та чутливістю до соціокультурних впливів (Становище молоді в Україні, 2019: 10; UNESCO, 2013).

Для поглибленого аналізу громадянської компетентності пропонується запровадити поняття «громадянський капітал», яке визначається як сукупність ресурсів – знань, навичок, цінностей і соціальних зв'язків, – що забезпечують ефективну громадянську участь і сприяють розвитку демократичного суспільства. На відміну від соціального капіталу, який охоплює загальні мережі довіри та співпраці (O'Shea & Richardson, 1987: 571), громадянський капітал зосереджується на ресурсах, необхідних для демократичної діяльності, таких як знання про виборчі процеси чи навички адвокації. Хоча термін «громадянський капітал» (civic capital) трапляється в літературі, зокрема в контексті громадських ініціатив (Putnam, 2000: 22), він рідко отримує чітке визначення чи системне застосування до громадянської компетентності.

У межах цього дослідження вводиться спеціалізоване поняття – «громадянський капітал молоді», яке відображає ресурси, накопичені молоддю в процесі соціалізації через освіту, соціальні взаємодії та культурні практики. Цей капітал охоплює знання, навички, цінності, соціальні зв'язки та мотивацію, що дають змогу молоді активно брати участь у громадянському житті. Він складається з трьох ключових компонентів:

1. *Когнітивний капітал* – знання про демократичні інститути, права, обов'язки та принципи громадянського суспільства, наприклад, розуміння виборчих механізмів чи міжнародних стандартів прав людини. В. Мірошніченко підкреслює, що громадянська компетентність студентів не є природженою, а формується через громадянську освіту, виховання та освітнє середовище (Мірошніченко, 2024: 815).

2. *Практичний капітал* – навички, необхідні для громадянської діяльності, такі як комунікація, організація проєктів і критичне мислення. Наприклад, здатність створювати петиції чи вести публічні дискусії. Л. Карнаух та О. Авраменко зазначають, що інноваційні методи, зокрема інтерактивні технології, тренінги та волонтерські заходи, перетворюють студента з пасивного отримувача знань на активного учасника освітнього процесу (Карнаух та Авраменко, 2024: 425).

3. *Ціннісно-мотиваційний капітал* – громадянські цінності, такі як справедливість, толерантність і відповідальність, а також мотивація до участі, наприклад, у молодіжних чи екологічних ініціативах. О. Власенко наголошує, що до громадянської компетентності входять знання про філософські, культурні, політичні, правові та морально-етичні аспекти суспільного життя, а також відповідні цінності й установки (Власенко, 2019: 94).

Запропоноване поняття громадянського капіталу молоді є новаторським, оскільки адаптує концепцію соціального капіталу до контексту громадянської компетентності, зосереджуючись на молодіжному сегменті та інтегративній природі ресурсів. На відміну від людського капіталу, який акцентує економічну продуктивність (Pyatt & Becker, 1966: 635), громадянський капітал молоді спрямований на демократичну участь і соціальну відповідальність.

Соціокультурні чинники відіграють визначальну роль у формуванні громадянського капіталу молоді, впливаючи на його складові через освіту, громадську активність і культурне середовище. Для системного вивчення цих чинників розроблено нову класифікацію, яка розподіляє їх на три категорії залежно від їхньої функції:

1. *Формуючі чинники* – створюють основу для накопичення громадянського капіталу:

– Освітні програми: громадянська освіта забезпечує когнітивний капітал, надаючи знання про демократичні принципи. Громадянська компетентність охоплює вміння ефективно спілкуватися, аналізувати інформацію, вирішувати суспільні конфлікти, адаптуватися до змін і приймати обґрунтовані рішення.

– Соціальні норми: суспільні очікування щодо громадянської участі формують ціннісно-мотиваційний капітал, наприклад, через традиції громадської активності.

2. *Практичні чинники* – сприяють застосуванню капіталу:

– Громадські організації: молодіжні об'єднання розвивають практичний капітал через участь у проєктах.

– Інформаційні ресурси: медіа та соціальні мережі забезпечують доступ до громадянських ініціатив, зміцнюючи когнітивний і практичний капітал. Засоби масової інформації та інтернет є доступними інструментами для розвитку громадянської компетентності.

3. *Контекстуальні чинники* – визначають соціокультурний фон:

– Культурна ідентичність: національні цінності формують ціннісно-мотиваційний капітал через почуття спільності. У процесі громадянської діяльності молодь засвоює етнічні та загальнолюдські цінності, що сприяють її компетентності.

– Глобалізаційні процеси: міжкультурні контакти збагачують усі компоненти капіталу через усвідомлення глобальних викликів.

Ця класифікація допомагає оцінити внесок кожного чинника в розвиток громадянського капіталу молоді.

Аналіз сучасних тенденцій виявляє ключові напрями формування громадянської компетентності молоді, яка вирізняється активністю та чутливістю до соціокультурних впливів:

1. *Цифровізація громадянської участі*: молодь використовує цифрові платформи, такі як соціальні мережі чи онлайн-петиції, для громадянської діяльності, що посилює когнітивний і практичний капітал. Молодь частіше застосовує цифрові інструменти для ініціатив, ніж старші покоління.

2. *Індивідуалізація громадянських цінностей*: молодь поєднує особисті цілі з громадянською активністю, наприклад, через соціальне підприємництво чи екологічні проєкти, що зміцнює ціннісно-мотиваційний капітал.

3. *Глокалізація компетентності*: молодь інтегрує локальні та глобальні цінності, беручи участь у міжнародних ініціативах. Це сприяє розвитку міжкультурної компетентності як частини громадянського капіталу.

4. *Культурні практики*: мистецькі заходи, такі як театральні вистави чи фестивалі, залучають молодь до громадянських питань, формуючи ціннісно-мотиваційний капітал.

На основі поняття громадянського капіталу та класифікації чинників розроблено концептуальну

модель формування громадянської компетентності молоді, яка включає три рівні:

1. *Накопичення капіталу*: соціокультурні чинники сприяють формуванню когнітивного, практичного та ціннісно-мотиваційного капіталу. Наприклад, освіта забезпечує знання, волонтерство розвиває навички, а культурні традиції виховують цінності.

2. *Інтеграція капіталу*: компоненти капіталу взаємодіють, формуючи цілісну громадянську компетентність. Наприклад, знання про права людини поєднуються з комунікативними навичками та мотивацією до їх захисту.

3. *Реалізація капіталу*: громадянський капітал застосовується у практичних діях, таких як участь у виборах, волонтерство чи адвокація.

Практичне значення моделі для створення освітніх і соціальних програм:

– Освітні ініціативи можуть передбачати інтерактивні курси, що розвивають когнітивний капітал через практичні завдання, практичний капітал через проєкти та ціннісно-мотиваційний капітал через дискусії.

– Громадські проєкти можуть створювати молодіжні центри чи цифрові платформи для громадянської участі.

– Культурні заходи можуть використовувати мистецтво для громадянського виховання, наприклад, через фестивалі чи театральні постановки.

Емпіричні дані підтверджують зв'язок соціокультурних чинників із громадянським капіталом. Дослідження С. Позняк серед студентів (18–22 роки) показало, що освіта, соціальні контакти та громадська діяльність є ключовими для громадянської компетентності (Позняк, 2022: 119–120). Звіт ООН зазначає, що 30% молоді 15–24 років беруть участь у волонтерстві, що сприяє практичному капіталу (Становище молоді в Україні, 2019: 12). Для посилення громадянської компетентності пропонується:

1. Розвивати громадянську освіту через інтерактивні методи.

2. Створювати цифрові платформи для громадянської участі.

3. Інтегрувати мистецтво в громадянське виховання.

4. Підтримувати ініціативи, що поєднують локальні та глобальні цінності.

Висновки. Соціокультурні чинники є основою формування громадянського капіталу молоді. Запропонована модель, заснована на понятті «громадянський капітал молоді», класифікації чинників (формуючі, практичні, контекстуальні) і трирівневій структурі (накопичення,

інтеграція, реалізація), є новим підходом до аналізу соціокультурних впливів. Модель пропонує практичні рекомендації для освітніх програм, молодіжних центрів і культурних проєктів, які сприяють розвитку когнітивного, практичного та ціннісно-мотиваційного капіталу. Вона може бути адаптована до інших вікових груп, з ура-

хуванням їхніх соціокультурних особливостей, і враховує сучасні виклики, такі як дезінформація, наголошуючи на важливості медіаграмотності. Стаття сприяє розвитку громадянського виховання та зміцненню демократичного суспільства, пропонуючи цілісний підхід до формування свідомих громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власенко О. Громадянська компетентність як чинник формування етнічної ідентичності молоді. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. 2019. № 1. С. 93–97.
2. Карнаух Л., Авраменко О. Психолого-педагогічні засади формування громадянської компетентності особистості здобувача вищої освіти. Перспективи та інновації науки. 2024. № 11(45). С. 425–433. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11\(45\)-425-433](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11(45)-425-433).
3. Кучер О. Формування громадянської компетентності учнів профільних класів засобами варіативних суспільствознавчих предметів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2014. 252 с.
4. Кравчинська Т. Формування громадянської компетентності педагога нової української школи. Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки. 2019. Вип. 8. С. 74–78.
5. Мірошніченко В. Формування громадянської компетентності студентів технічних закладів освіти. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2024. № 1(54). С. 813–817. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10\(28\)-809-817](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10(28)-809-817).
6. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. Київ: К.І.С., 2004. С. 66–72.
7. Пометун О. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. Вісник програм шкільних обмінів. 2005. № 23. С. 18–21.
8. Позняк С. Мотиватори розвитку громадянської компетентності студентської молоді в освітньому середовищі. Наукові праці міжрегіональної академії управління персоналом. 2022. № 3 (52). С. 116–121. URL: <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2021.3.16>.
9. Становище молоді в Україні. Аналітичний звіт, складений Робочою групою ООН у справах молоді. Київ, 2019. 80 с.
10. Hoskins B., Villalba E., Van Nijlen D., Barber C. Measuring civic competence in Europe. Ispra (VA), Italy: European Commission, Joint Research Centre, Institute for the Protection and Security of the Citizen, Centre for Research on Lifelong Learning (CRELL), 2008. 134 p.
11. O'Shea D. W., Richardson J. G. Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Contemporary Sociology. 1987. Vol. 16, no. 4. P. 571. URL: <https://doi.org/10.2307/2069964>.
12. Putnam R. D. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster, 2000. 544 p.
13. Pyatt G., Becker G. S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. The Economic Journal. 1966. Vol. 76, no. 303. P. 635. URL: <https://doi.org/10.2307/2229541>.
14. Shah D.V., McLeod J.M., Lee N.J. Communication competence as a foundation for civic competence: Processes of socialization into citizenship. Political Communication. 2009. № 26 (1). С. 102–117. DOI:10.1080/10584600802710384
15. UNESCO. Operational Definition of Youth. 2013. URL: <https://www.unesco.org/en/youth/definition>.

REFERENCES

1. Vlasenko, O. (2019). Hromadianska kompetentnist yak chynnyk formuvannya etnichnoi identychnosti molodi [Civic competence as a factor in the formation of ethnic identity of youth]. Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seria: Pedahohichni nauky [Bulletin of Cherkasy University. Series: Pedagogical Sciences], (1), 93–97. [in Ukrainian].
2. Karnaukh, L., & Avramenko, O. (2024). Psykholoho-pedahohichni zasady formuvannya hromadianskoi kompetentnosti osobystosti zdobuvacha vyshchoi osvity [Psychological and pedagogical foundations of forming civic competence of higher education students]. Perspektyvy ta innovatsii nauky [Perspectives and Innovations of Science], (11), 425–433. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11\(45\)-425-433](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11(45)-425-433) [in Ukrainian].
3. Kucher, O. (2014). Formuvannya hromadianskoi kompetentnosti uchniv profilnykh klasiv zasobamy variatyvnykh suspilstvoznachnykh predmetiv [Formation of civic competence of students in specialized classes through variable social science subjects] (Candidate of Pedagogical Sciences dissertation). Kyiv, Ukraine. 252 p. [in Ukrainian].
4. Kravchynska, T. (2019). Formuvannya hromadianskoi kompetentnosti pedahoha novoi ukrainskoi shkoly (Formation of civic competence of teachers in the New Ukrainian School). Visnyk pislidyplomnoi osvity. Seria: Pedahohichni nauky (Bulletin of Postgraduate Education. Pedagogical Sciences Series), (8), 74–78. (in Ukrainian)
5. Miroshnichenko, V. (2024). Formuvannya hromadianskoi kompetentnosti studentiv tekhnichnykh zakladiv osvity [Formation of civic competence of students in technical educational institutions]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seria: Pedahohika. Sotsialna robota [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work], (1), 813–817. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2024.54.813-817> [in Ukrainian].

6. Pometun, O. (2004). Dyskusiiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhotu v ukrainskii osviti [Discussion of Ukrainian educators on the implementation of a competency-based approach in Ukrainian education]. *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovi dosvid ta ukrainski perspektyvy: Biblioteka z osvithoi polityky* [Competency-based approach in modern education: Global experience and Ukrainian perspectives: Library of Educational Policy]. Kyiv: K.I.S., 66–72. [in Ukrainian].
7. Pometun, O. (2005). Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti: pohliad z pozytsii suchasnoi pedahohichnoi nauky [Formation of civic competence: A perspective from modern pedagogical science]. *Visnyk prohram shkilnykh obminiv* [Bulletin of School Exchange Programs], (23), 18–21. [in Ukrainian].
8. Pozniak, S. (2022). Motyvatory rozvytku hromadianskoi kompetentnosti studentskoi molodi v osvitnomu seredovyshchi [Motivators of civic competence development among student youth in the educational environment]. *Naukovi pratsi mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Psykholohiia* [Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. Psychology], (3), 116–121. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2021.3.16> [in Ukrainian].
9. Stanovyshche molodi v Ukraini. Analitychnyi zvit, skladenyi Robochoiu hrupoiu OON u spravakh molodi [The position of youth in Ukraine. Analytical report compiled by the UN Working Group on Youth]. (2019). Kyiv, 80 [in Ukrainian].
10. Hoskins B., Villalba E., Van Nijlen D., Barber C. Measuring civic competence in Europe. Ispra (VA), Italy: European Commission, Joint Research Centre, Institute for the Protection and Security of the Citizen, Centre for Research on Lifelong Learning (CRELL), 2008. 134 p.
11. O'Shea D. W., Richardson J. G. Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Contemporary Sociology. 1987. Vol. 16, no. 4. P. 571. URL: <https://doi.org/10.2307/2069964>.
12. Putnam R. D. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster, 2000. 544 p.
13. Pyatt G., Becker G. S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. *The Economic Journal*. 1966. Vol. 76, no. 303. P. 635. URL: <https://doi.org/10.2307/2229541>.
14. Shah D.V., McLeod J.M., Lee N.J. Communication competence as a foundation for civic competence: Processes of socialization into citizenship. *Political Communication*. 2009. № 26 (1). C. 102–117. DOI:10.1080/10584600802710384
15. UNESCO. Operational Definition of Youth. 2013. URL: <https://www.unesco.org/en/youth/definition>.